

Vabariigi Valitsuse määruse
„Vabariigi Valitsuse 8. septembri 2005. a määruse nr 234
„Hoiualade kaitse alla võtmine Järva maakonnas” muutmise” eelnõu

SELETUSKIRI

1. Sissejuhatus

Looduskaitseeaduse § 10 lõike 1 alusel on Vabariigi Valitsusel õigus võtta ala kaitse alla ja kehtestada ala kaitsekord. Eelnõukohase määrusega täpsustatakse Vabariigi Valitsuse 8. septembri 2005. a määrusega nr 234 „Hoiualade kaitse alla võtmine Järva maakonnas” kaitse alla võetud hoiualade kaitse-eesmärke, liidetakse Pärnu jõe hoiualaga Pärnu jõe saare looduskaitsealana kaitse all olev Pärnu jõe saar ja korrigeeritakse alade piire.

Hoiualad asuvad Järva maakonnas Järva ja Türi vallas ning Paide linnas.

Senise määruse muutmise toimub kooskõlas looduskaitseeaduse § 13 lõikega 1 ning muutmise eesmärk on tagada loodusväärtuste parem kaitse. Pärnu jõe hoiualaga liidetakse Pärnu jõe saare looduskaitsealana kaitse all olev Pärnu jõe saar, mis on kaitse alla võetud Türi Linnavolikogu 23. aprilli 1992. a otsusega nr 67 „Kohaliku tähtsusega kaitsetsooni moodustamine”. Lisaks täpsustatakse Jalgsema, Määru ja Tudre hoiuala kaitse-eesmärke ning korrigeeritakse vastavalt põhikaardile kõigi seitsme Järva maakonna hoiuala piire. Järva maakonna hoiualad jäävad Natura 2000 võrgustikku kuuluvatele loodusaladele.

Vabariigi Valitsuse määruse eelnõu on koostanud Keskkonnaameti kaitse planeerimise büroo kaitse planeerimise spetsialist Kristi Pai (tel 384 8681, e-post kristi.pai@keskkonnaamet.ee), eelnõu kaitsekorra otstarbekust on kontrollinud Keskkonnaameti kaitse planeerimise büroo juhtivspetsialist Riina Kotter (tel 325 8404, e-post riina.kotter@keskkonnaamet.ee). Eelnõu õigusekspertiisi on teinud Keskkonnaameti üldosakonna peajurist Lüüli Junti (tel 680 7435, e-post lyyli.junti@keskkonnaamet.ee), Keskkonnaministeeriumi kontaktisik eelnõu ministeeriumitevahelisel kooskõlastamisel ja kinnitamisel on looduskaitse osakonna nõunik Marika Erikson, (tel 626 2880, e-post marika.erikson@envir.ee). Eksperdi hinnangu Pärnu jõe hoiuala piiri muutmise kohta on andnud Uudo Timm. Eelnõu on keeleliselt toimetanud Siiri Soidro (tel 640 9308, e-post siiri.soidro@tlu.ee).

2. Eelnõu sisu ja muudatuste põhjendused

Järva maakonna hoiualad on kaitse alla võetud Vabariigi Valitsuse 8. septembri 2005. a määrusega nr 234 „Hoiualade kaitse alla võtmine Järva maakonnas”. Järva maakonnas on kaitse all seitse hoiuala: Jalgsema, Määru, Preedi jõe, Pärnu jõe, Tudre, Türi-Karjaküla ja Võlingi oja hoiuala. Hoiualadel kaitstakse elupaigatüüpe, mida nõukogu direktiiv 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitse kohta (edaspidi *loodusdirektiiv*) nimetab I lisas, ning II lisas nimetatud liikide elupaiku. Hoiualadel kaitstavad elupaigatüübid on kehtiva määruse alusel karstijärved ja -järvikud (3180*), jõed ja ojad (3260), lubjarikkal mullal kuivad niidud (6210*, olulised orhideede kasvualad), liigirikkad niidud lubjavaesel mullal (6270*), aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niidud (6510), niiskuslembesed kõrgrohustud (6430), lamminiidud (6450) ning puiskarjamaad (9070). Liigid, kelle elupaiku hoiualadel kaitstakse, on harilik võldas (*Cottus gobio*), harilik hink (*Cobitis taenia*), jõesilm (*Lampetra fluviatilis*), lõhe (*Salmo salar*) ja paksukojaline jõekarp (*Unio crassus*).

Määruse § 1 punktiga 1 lisatakse Jalgsema hoiuala kaitse-eesmärkide hulka elupaigatüübid niiskuslembesed kõrgrohustud (6430), mida on hoiualal umbes 15 ha, esinduslikkusega A ja B ning lubjarikkal mullal kuivad niidud (6210*, olulised orhideede kasvualad), mida on hoiualal 2,6 ha, esinduslikkusega B. Niiskuslembesed kõrgrohustud (6430) ääristavad peamiselt jõekaldaid ja metsaservi ning moodustavad puhverala väärtuslikuma tuumala ümber. Elupaigatüübi on Jalgsema hoiualal inventeerinud 2015. aastal Meeli Mesipuu ning see paikneb üheskoos elupaigatüübiga karstijärved ja -järvikud, mille põhja suveks kuivale jäädes katab niiskuslembene taimestik. Elupaigatüüpi lubjarikkal mullal kuivad niidud (6210*, olulised orhideede kasvualad) kuuluvad poollooduslikud liigirohked aruniidud kuivadel ja poolkuivadel lubjarikastel muldadel, samuti sürjaniidud, mis mõlemad on olulised käpaliste kasvukohad. Elupaigatüübi on Jalgsema hoiualal inventeerinud 2010. aastal Meeli Mesipuu. Jalgsema hoiuala kaitse-eesmärkide hulgast jäetakse välja elupaigatüüp liigirikkad niidud lubjavaesel mullal (6270*), mida hoiualal viimase inventuuri andmetel ei leidu.

Määruse § 1 punktiga 2 lisatakse Määru hoiuala kaitse-eesmärgiks elupaigatüüp lubjarikkal mullal kuivad niidud (6210), mida on hoiualal 8,2 ha, esinduslikkusega B. Elupaigatüübi on Määru hoiualal inventeerinud 2017. aastal Sirje Azarov. Kaitse-eesmärgiks on määratud ilma tärnita elupaigatüüp 6210, sest selle ala puhul ei ole tegemist olulise käpaliste kasvualaga. Vastavalt loodusdirektiivi I lisa pool-looduslike elupaigatüüpide seisundi hindamise juhendile oleks tärniga elupaigatüübiks vajalik vähemalt kolme eri käpaliseperekonda esindava liigi märkimisväärse populatsiooni olemasolu. Inventuuri käigus leiti vaid ühe käpaliseliigi (kahelehine käoheel) kasvukoht. Määru hoiuala kaitse-eesmärkide hulgast jäetakse välja elupaigatüübid liigirikkad niidud lubjavaesel mullal (6270*) ning aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niidud (6510), mida hoiualal viimase inventuuri andmetel ei leidu.

Määruse § 1 punktiga 4 lisatakse Tudre hoiuala kaitse-eesmärkide hulka elupaigatüübid niiskuslembesed kõrgrohustud (6430), mida on hoiualal 7,4 ha, esinduslikkusega A–C ning aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niidud (6510), mida on hoiualal 4,7 ha, esinduslikkusega B ja C. Elupaigatüübi niiskuslembesed kõrgrohustud on Tudre hoiualal inventeerinud 2015. aastal Meeli Mesipuu ning see paikneb üheskoos elupaigatüübiga karstijärved ja -järvikud. Õistaimede poolest liigirikkad aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niidud (6510) on tüüpilised kogu Eestis. Need niidud on ohustatud väetamise tõttu, kuna neid kasutatakse sageli kultuurrohumaa või -karjamaadena. Elupaigatüübi on Tudre hoiualal inventeerinud 2015. aastal Meeli Mesipuu.

Määruse § 1 punktiga 1 lisatakse Jalgsema hoiuala ja määruse § 1 punktiga 4 Tudre hoiuala kaitse-eesmärkide hulka loodusdirektiivi II lisa liik harivesilik (*Triturus cristatus*). Harivesilik on sabakonnaliste seltsi kuuluv kahepaikne, kes on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku järgi ohualtis seisus ja looduskaitseeaduse alusel arvatud ohustatud liigina II kaitsekategooria liikide hulka. Harivesilik vajab nii puhtaveelisi, päikesele avatud vee-elupaiku kui ka toiduobjektide poolest rikkaid ja varjulisi metsaelupaiku ning nendevahelisi hästi läbitavaid ja turvalisi ühendusteid. Harivesilik on üsna varjulise eluviisiga kahepaikne, mistõttu oli liigi levikut ja elupaiganõudlust kuni 2000. aastateni Eestis väga vähe uuritud. Liigi peamised ohutegurid on elupaikade hävimine ning nende kvaliteedi halvenemine põllumajanduse intensiivistumise, väikeveekogude kaladega asustamise ja kinnikasvamise ning intensiivse metsamajanduse tõttu. 2007.–2012. aastal tehtud liigi inventuuridest järeldub, et käesoleval ajal leidub harivesiliku kõige arvukamalt Kagu- ja Lõuna-Eestis, kuid liik on kohati üsna arvukas ka Pandivere kõrgustikul ning Järva-, Rapla- ja Harjumaa looduslikel karstialadel. Eestis tehtud uuringud on näidanud, et harivesiliku püsijäämist ohustab eelkõige kvaliteetsete sigimispaikade vähesus ning olemasolevate halb seisund. Seireandmete põhjal

võib öelda, et looduslikel karstialadel, kus alale omane veerežiim on rikkumata ning kus puudub intensiivne põllumajandus, on harivesiliku asurkonnad arvukad ja heas seisundis (Harivesiliku kaitse tegevuskava eelnõu). Jalgsema hoiuala harivesiliku populatsioon püsib tänu loodusliku karstisüsteemi toimimisele stabiilsena. Liigi soodsa seisundi tagamiseks tuleb tegevuskava eelnõu kohaselt karstialadel asuvate kaitsealade kaitse-eeskirjade uuendamisel arvestada harivesilikuga. Teiste alade hulgas tuleb seda teha ka Jalgsema ja Tudre hoiualal ning seetõttu lisatakse harivesilik hoiualade kaitse-eesmärkide hulka.

Lisaks eespool nimetatud loodusväärtustele on Järva maakonna hoiualade kaitse all hoidmine oluline teistegi haruldaste ja ohustatud liikide kaitseks. Samas pole nende liikide eraldi kaitse-eesmärgina nimetamine vajalik, kuna eesmärgiks seatavate katusliikide, nende elupaikade ja koosluste kaitseks kehtestatav kaitsekord tagab ka nende kaitse. See tähendab, et kaitsekorra väljatöötamisel on lähtutud kaitse-eesmärgina loetletud liikide ja koosluste ökoloogilistest nõudlustest. Seeläbi tagatakse kaitse kõikidele liikidele, kelle elupaigaks on kaitse-eesmärgiks olev kooslus, või ka neile liikidele, kelle elupaigaeelistused sarnanevad eesmärgina loetletud katusliikide omadega. Hoiualade kaitse-eesmärgiks on seatud need kooslused ja kaitsealused liigid, kelle kaitse jaoks on tegemist esindusliku ja soodsa seisundi säilitamiseks olulise alaga. Kaitse-eesmärgiks on seatud ka need liigid, kelle kaitse sellel alal on loodusdirektiivist tulenev rahvusvaheline kohustus või kelle soodsa seisundi säilimiseks pikaajaliselt (säilimiseks pikas perspektiivis) ei piisa ainult isendikaitsest. Teisi kaitsealuseid liike ei ole kaitsekorra määramisel aluseks võetud, kuid nende puhul on arvestatud, et eesmärgiks seatavate katusliikide ja koosluste alusel kehtestatav kaitsekord tagab ka nende kaitse. Kaalutusõiguse teostamisel saavutatakse nende liikide puhul kaitse-eesmärk (LKS § 14 lõige 2) LKS §-s 55 sätestatud isendikaitse kaudu. Teiste sõnadega tuleb nende liikide puhul hoiuala valitseja nõusolekul lubatud tegevusteks ja hoiuala valitseja nõusolekuta keelatud tegevusteks nõusolekut andes arvestada, et kavandatud tegevus ei oleks vastuolus LKS §-s 55 sätestatud isendikaitse põhimõtetega. Isendikaitse väldib konkreetsete isendite surmamist, kahjustamist ja hävitamist, kuid ei taga nende liikide elupaikade säilimist sellises mahus, et oleks tagatud nende liikide püsiv pikaajaline säilimine nende levikualal. Teadaolevatest kaitsealustest liikidest, mida ei ole seatud hoiualade kaitse-eesmärgiks, asuvad Jalgsema hoiualal III kaitsekategooria loomaliigid tiigikonn (*Rana lessonae*), rabakonn (*Rana arvalis*), rohukonn (*Rana temporaria*), harilik kärnkonn (*Bufo bufo*), tähnikvesilik (*Triturus vulgaris*), rukkirääk (*Crex crex*) ja väiketüll (*Charadrius dubius*), Tudre hoiualal rabakonn (*Rana arvalis*) ja suur-rabakiil (*Leucorhina pectoralis*) ning Pärnu jõe hoiualal II kaitsekategooria taimeliik oja-haneputk (*Berula erecta*). Pärnu jõe hoiuala kasutavad toitumisalana II kaitsekategooria nahkhiireliigid tiigilendlane (*Myotis dasycneme*), pargi-nahkhiir (*Pipistrellus nathusii*), hõbe-nahkhiir (*Vespertilio murinus*), põhja-nahkhiir (*Eptesicus nilssonii*), veelendlane (*Myotis daubentonii*) ja suurvidevlane (*Nyctalus noctula*). Nende liikide korral tuleb arvestada, et hoiuala valitseja võib LKS §-s 55 sätestatud isendikaitse sätetele tuginedes seada liigispetsiifilisi tingimusi, mis on vajalikud isendikaitseks.

Kehtivas määruses on ekslikult valesti käänatud Pärnu jõe hoiuala kaitse-eesmärgiks oleva liigi hariliku hingu (*Cobitis taenia*) nimetust. Seetõttu asendatakse määruse § 1 punktiga 3 sõna „hingu” sõnaga „hingu”.

Määruse § 1 punktiga 5 ajakohastatakse viidet loodusdirektiivile ning eemaldatakse tekstiosa „EÜ”.

Määruse § 1 punktiga 6 muudetakse ja sõnastatakse ümber esimene, teine ja kolmas normitehniline märkus. Esimese ja teise normitehnilise märkuse puhul ajakohastatakse viidet loodusdirektiivile. Kolmas normitehniline märkus sõnastatakse ümber: see selgitab, et

hoiualade piirid on kantud määruse lisades esitatud kaartidele, mille koostamisel on kasutatud Eesti põhikaarti (mõõtkava 1 : 10 000) ja maakatastri andmeid. Kaartidega saab tutvuda Keskkonnaametis, Keskkonnaministeeriumis, keskkonnaregistris (register.keskkonnainfo.ee) ja maainfosüsteemis (www.maaamet.ee). Normitehnilises märkuses ei esitata enam kuu täpsusega katastriandmete seisu ja kaartidel kasutatud projektsiooni.

Määruse § 1 punktiga 7 asendatakse senise määruse lisas esitatud kaardid „Jalgsema hoiuala”, „Määru hoiuala”, „Preedi jõe hoiuala”, „Pärnu jõe hoiuala”, „Pärnu jõe hoiuala 2”, „Pärnu jõe hoiuala 3”, „Pärnu jõe hoiuala 4”, „Pärnu jõe hoiuala 5”, „Tundre hoiuala” (määruses ekslikult nimetatud „Tundre hoiuala”, tegemist Tudre hoiuala kaardiga), „Türi-Karjaküla hoiuala 1”, „Türi-Karjaküla hoiuala 2”, „Türi-Karjaküla hoiuala 3” ja „Võlingi oja hoiuala” uue määruse lisades esitatud kaartidega. Pärnu jõe hoiualaga liidetakse sellega piirnev Pärnu jõe saare looduskaitseala ning vastavalt põhikaardile korrigeeritakse kõigi seitsme Järva maakonna hoiuala piire. Määruses käsitletavate hoiualade kogupindala on pärast hoiualade piiride korrigeerimist 290,7 ha.

Määrusega muudetakse Pärnu jõe hoiuala piiri ja sellega liidetakse piirnev uuendamata kaitsekorruga Pärnu jõe saare looduskaitseala. Kaitseala liitmiseks hoiualaga ja kaitstava loodusobjekti tüübi muutmiseks tunnistatakse kehtetuks Türi Linnavolikogu 23. aprilli 1992. a otsus nr 67 „Kohaliku tähtsusega kaitsetsooni moodustamine”. Pärnu jõe saare looduskaitseala moodustati eelmainitud otsusega koosluste, lindude, roomajate ja kobraste kaitseks ning seal kehtis reservaadi režiim. Kaitseala asub Türi linnas ja selle pindala on 1,4 ha, saare praegu kehtiv pindala on põhikaardi alusel 1,9 ha. Eksperdiarvamuse Pärnu jõe saare looduskaitseala liitmiseks Pärnu jõe hoiualaga on andnud Uudo Timm 2010. aastal. Pärnu jõe saarest ligikaudu 0,9 ha katab elupaigatüüp lamminiidud (6450), ülejäänud osa on mets. Kaitstava loodusobjekti tüübiks on valitud hoiuala, sest saarel paiknevad lamminiidud on väikese pindalaga ja madala väärtusega ning väärtuste kaitseks piisab hoiuala režiimist.

Määrus seab kitsendused omandiõigusele (PS § 32). Keskkonda mõjutava tegevuse õigusliku regulatsiooni aluseks on PS §-st 5 tulenev loodusvarade ja loodusressursside kui rahvusliku rikkuse säästva kasutamise põhimõte. Elu- ja looduskeskkonna säästmise ja sellele tekitatud kahju hüvitamise kohustus tuleneb PS §-st 53. Tulenevalt PS §-dest 5, 32 ja 53 ning keskkonnaseadustiku üldosa seaduse ja looduskaitseaduse alusel võib omandiõigust piirata. Omandiõiguse põhiollemuse säilimiseks peavad seadusest tulenevad piirangud olema proportsionaalsed ehk piirangu eesmärgi saavutamiseks sobivad, vajalikud ja mõõdukad. Piirangute seadmise eesmärk on alal leiduvate loodusväärtuste säilimine. Ühtlasi täidetakse direktiivist 92/43/EMÜ riigile tulenev kohustus tagada loodusväärtuste kaitse Natura 2000 võrgustiku alal. Neid eesmärke saab lugeda õiguspäraseks, kuna abinõud, mis soodustavad eesmärgi saavutamist, on õiguslikult sobivad: hoiualade moodustamine ja loodusväärtusi kahjustavatele tegevustele piirangute seadmine aitab kaasa kaitseala eesmärkide täitmisele. Abinõu on vajalik, kui eesmärki ei ole võimalik saavutada mõne teise isikut vähem koormava abinõuga, mis on vähemalt sama efektiivne. Määruse regulatsiooni eesmärgi (loodusväärtuste säilimine) täitmiseks ei ole muid vähemalt sama efektiivseid, kuid isikuid vähem koormavaid meetmeid. Abinõu mõõdukuse üle otsustamiseks tuleb kaaluda ühelt poolt isikutele antud õigusesse sekkumise ulatust ja intensiivsust, teiselt poolt aga eesmärgi tähtsust. Eesti ja Euroopa loodusväärtuste säilimine on oluline eesmärk. Aladele kaitse tagamisega ja tegevustele piirangute seadmiseega loodusväärtused säilivad, loodusväärtusi kahjustavate tegevuste elluviimisel need hävivad.

2.1. Kaitstavate loodusobjektide piirid

Hoiualade piiritlemisel on lähtunud põhimõttest, et aladesse oleksid hõlmatud põhilised kaitset vajavad loodusväärtused ning alade piirid on looduses selgelt tuvastatavad ja üheselt mõistetavad. Seetõttu on piiritlemisel kasutatud selgepiirilisi ja ajas vähe muutuvaid objekte (teede ja jalgradade servad, veekogude kaldad, kõlvikute piirid, mõõdistatud maaüksused). Kui piiritlemisel ei olnud võimalik kasutada eespool nimetatud objekte, kasutati mõttelisi sirgjooni. Hoiualade piirid on kantud kaardile, kasutades alusena Eesti põhikaarti (mõõtkava 1 : 10 000) ja maakatastri andmeid.

Määruses käsitletavate hoiualade kogupindala on pärast Pärnu jõe saare Pärnu jõe hoiualaga liitmist ja hoiualade piiride korrigeerimist 290,7 ha, sealhulgas on eramaid 103,2 ha (35%), riigimaid 118,2 ha (41%), munitsipaalmaid 6,1 ha (2%) ja jätkuvalt riigi omandis olevaid maid 63,2 ha (22%). Pärnu jõe hoiualaga liidetava Pärnu jõe saare pindala on 1,9 ha ja see asub tervenisti riigimaal. Hoiualade praegu kehtiv pindala on 294,4 ha. Hoiualade pindala väheneb summaarselt 3,7 ha.

Pindala muudatused eramaade osas on järgmised: Jalgsema hoiualal arvatakse kaitse alt välja 0,2 ha eramaad, Tudre hoiualal arvatakse kaitse alt välja 0,4 ha eramaad, Türi-Karjaküla hoiualal arvatakse kaitse alt välja 2,3 ha eramaad, Määru hoiualal lisandub kaitstava ala koosseisu 0,3 ha eramaad. Muudatused on tingitud hoiualade piiride ühildamisega põhikaardi ja maaüksuste piiridega, lisaks arvatakse Tudre hoiuala koosseisust välja õueala, kus kaitset vajavaid loodusväärtusi ei asu.

Jalgsema hoiuala pindala on 41,3 ha, sealhulgas 30,2 ha eramaid ja 11,1 ha riigimaid. Hoiuala praegu kehtiv pindala on 41,5 ha. Hoiuala pindala väheneb seoses piiri ühildamisega põhikaardi ja maaüksuste piiriga. Hoiuala piiri korrigeerimisel kasutati peamiselt maaüksuste piire ja teede servi. Hoiuala põhja-, ida- ja lääneosas kulgeb piir enamasti mööda maaüksuste (25702:001:0207, 25702:001:0821, 25702:001:0126 ja 25702:001:0077) piiri. Kohtades, kus maaüksuse piiri kasutada ei saanud, kasutati teede hoiualapoolseid servi ja mõttelisi sirgjooni maaüksuste vahel. Hoiuala lõuna- ja edelaosas jookseb piir mööda kõlvikutevahelist piiri ehk mööda põlluserva kuni õuealani (koordinaadid 609 053,198 ja 6 550 720,485 m) ning sealt edasi teeni koordinaadid 609 090,299 ja 6 550 765,539 m).

Määru hoiuala pindala on 8,2 ha ja see asub tervenisti eramaal. Hoiuala praegu kehtiv pindala on 7,9 ha. Hoiuala pindala suureneb seoses piiri ühildamisega põhikaardi ja maaüksuste piiriga. Hoiuala põhja- ja idaosas kasutati piiritlemisel maaüksuste (27101:004:0136 ja 27101:004:1411) piiri. Lääneosas kulgeb piir mööda tee hoiualapoolset serva, lõunaosas on piiritlemisel kasutatud kõlvikutevahelist mõttelist sirget (nurgapunkti koordinaadid 598 622,068 ja 6 506 424,958 m; 598 580,683 ja 6 506 402,689 m; 598 499,274 ja 6 506 360,524 m; 598 454,120 ja 6 506 339,426 m), kõlvikute piiri ja puuderivi.

Preedi jõe hoiuala pindala on 1,1 ha ja see asub peaaegu tervenisti eramaal. Hoiuala praegu kehtiv pindala on samuti 1,1 ha. Hoiuala piir viiakse vastavusse põhikaardil oleva veepeegli piiriga.

Pärnu jõe hoiuala koosneb kahest lahustükist ja selle pindala on 86,1 ha, sealhulgas 9,3 ha eramaid, 15,6 ha riigimaid, 0,7 ha munitsipaalmaid ja 60,5 ha jätkuvalt riigi omandis olevaid maid. Hoiuala praegu kehtiv pindala on 85,7 ha. Pärnu jõe hoiuala piir viiakse vastavusse

põhikaardil oleva veepeegli piiriga, lisaks liidetakse hoiualaga praegu Pärnu jõe saare looduskaitsealana kaitse all olev Pärnu jõe saar.

Tudre hoiuala koosneb kahest lahustükist ja selle pindala on 59,7 ha, sealhulgas 8,6 ha eramaid, 49,8 ha riigimaid ja 1,3 ha jätkuvalt riigi omandis olevaid maid. Hoiuala praegu kehtiv pindala on 60,1 ha. Hoiuala pindala väheneb seoses piiri ühildamisega põhikaardi ja maaüksuste piiriga, lisaks jäetakse hoiuala piiridest välja ala kirdeosas paiknev õueala. Hoiuala põhjapoolse lahustüki piiri korrigeerimisel kasutati peamiselt teede hoiualapoolseid servi, vähesel määral ka kõlvikute ja maaüksuste piiri. Lahustüki lääneosas kasutati mõttelist sirgjoont Kooli (31401:001:0490) maaüksuse lääneosast (nurgapunkti koordinaadid 610 730,953 ja 6 539 065,578 m) kuni idaosani (nurgapunkti koordinaadid 610 886,380 ja 6 539 313,668 m). Hoiuala lõunapoolse lahustüki piir kulgeb lääne- ja idaosas mööda Sõjamäe (31401:001:0012) maaüksuse piiri. Kirde- ja kaguosas on piiritlemisel kasutatud teede ja radade hoiualapoolseid servi. Lõunaosas kasutati mõttelist sirgjoont Sõjamäe maaüksuse idaosast (nurgapunkti koordinaadid 611 572,255 ja 6 537 775,781 m) kuni lääneosani (nurgapunkti koordinaadid 611 194,384 ja 6 537 695,346 m).

Türi-Karjaküla hoiuala koosneb kolmest lahustükist ja selle pindala on 91,4 ha, sealhulgas 45,4 ha eramaid, 39,3 ha riigimaid, 5,4 ha munitsipaalmaid ja 1,3 ha jätkuvalt riigi omandis olevaid maid. Hoiuala praegu kehtiv pindala on 94,8 ha. Hoiuala pindala väheneb seoses piiri ühildamisega põhikaardi ja maaüksuste piiriga. Hoiuala põhjapoolse lahustüki piiritlemisel on kasutatud Lokuta jõe ja Pala peakraavi hoiualapoolset kallast ning kõlvikupiire. Lahustüki põhjaosas on kasutatud ka mõttelisi sirgjooni Vanga (83601:002:0091) maaüksuse tipust loode poole kuni kraavikaldani (nurgapunkti koordinaadid 581 590,721 ja 6 523 304,239 m) ning sealt edasi Lokuta jõe kalda (nurgapunktide koordinaadid 581 515,232 ja 6 523 244,942 m; 581 503,346 ja 6 523 221,350 m), kõlvikupiiride (nurgapunktide koordinaadid 581 481,010 ja 6 523 143,120 m; 581 441,860 ja 6 523 103,530 m; 581 355,750 ja 6 523 127,160 m; 581 241,124 ja 6 523 122,560 m; 581 237,102 ja 6 523 121,805 m; 581 080,680 ja 6 523 028,080 m; 581 053,750 ja 6 522 989,760 m) ja Pala peakraavini (nurgapunkti koordinaadid 580 974,973 ja 6 522 895,361 m). Hoiuala idapoolse lahustüki piiritlemisel on peamiselt kasutatud maaüksuste piire. Lahustüki läänepiir kulgeb mööda Pärnu jõe hoiualapoolset kallast, idapiir mööda kõlvikupiiri, teeserva ja kraavi hoiualapoolset serva. Idapiiril on kasutatud ka mõttelist sirget rohumaa kõlvikust (koordinaadid 584 075,085 ja 6 518 940,999 m) kuni maaüksuse (83701:005:0007) piirini (koordinaadid 584 075,100 ja 6 518 927,160 m). Põhjaosas on piiritlemisel kasutatud kraavi hoiualapoolset kallast ja elektriliini. Hoiuala lõunapoolse lahustüki piir kulgeb lõunaosas mööda Pärnu jõe hoiualapoolset kallast, piirnedes Pärnu jõe hoiualaga. Lahustüki lääneosas on piiritlemisel kasutatud kraavide hoiualapoolseid kaldaid, kõlvikute piire, tee ja radade hoiualapoolseid servi ning piirdeaeda. Kasutatud on ka mõttelist sirget maaüksuse (83604:001:0001) piirist (nurgapunkti koordinaadid 574 135,691 ja 6 512 130,379 m) kuni kraavikaldani (574 296,883 ja 6 512 638,021 m). Läänepiiri keskosas on samuti kasutatud mõttelisi sirgeid, mis kulgevad kraavi tipust (nurgapunkti koordinaadid 574 270,975 ja 6 512 887,447 m) kraavi tipuni (nurgapunkti koordinaadid 574 315,519 ja 6 512 934,283 m) ning metsakõlviku piirist (nurgapunkti koordinaadid 574 408,050 ja 6 513 316,490 m) rohumaa (nurgapunkti koordinaadid 574 433,810 ja 6 513 335,960 m). Põhja- ja idaosas kulgeb piir mööda maaüksuste (83604:001:0893, 83604:001:0842, 83604:002:1402 ja 83604:002:1053) piiri.

Võlingi oja hoiuala pindala on 2,9 ha, sealhulgas 0,5 ha eramaid ja 2,4 ha riigimaid. Hoiuala praegu kehtiv pindala on 3,3 ha. Hoiuala pindala väheneb seoses Võlingi oja hoiuala ja Endla looduskaitseala piiri kattuvuse likvideerimisega. Hoiuala põhjaosas on piiri muudetud nii, et

hoiuala piir ei ulatu enam Endla looduskaitseala koosseisu. Ülejäänud osas viiakse hoiuala piir vastavusse põhikaardil oleva veepeegli piiriga.

3. Menetluse kirjeldus

Järva maakonna hoiualade kaitse alla võtmise määruse muutmise menetlus algatati Keskkonnaministri 19. septembri 2017. a käskkirjaga nr 1-2/17/906. Määruse eelnõu, seletuskirja ja kaardimaterjali avalik väljapanek toimus 7. detsembrist kuni 29. detsembrini 2017. a Keskkonnaameti Türi kontoris, Järva vallas Järva-Jaani, Koigi ja Koeru Vallavalitsuses, Türi vallas Türi ja Väätsa Vallavalitsuses ning Paide linnas Paide Linnavalitsuses ja Paide Vallavalitsuses. Menetluse materjalidega sai tutvuda ka Keskkonnaameti veebilehel. Teade määruse eelnõu avaliku väljapaneku kohta ilmus 6. detsembril 2017. a üleriigilise levikuga ajalehes Õhtuleht ja 7. detsembril 2017. a kohalikus ajalehes Järva Teataja. Väljaandes Ametlikud Teadaanded ilmus avalikustamise teade 5. detsembril 2017. a. Kinnistute omanikke, kelle kiri Keskkonnaametile tagastati ning kelle kirja kättesaamise kohta puudus tagasiside, teavitati määruse muutmisest 10. jaanuaril 2018. a üleriigilise levikuga ajalehes Õhtuleht ja väljaandes Ametlikud Teadaanded.

Looduskaitseeaduse §-s 9 sätestatud kaitse alla võtmise menetluse käigus saadeti 13 eramaa omanikule, Riigimetsa Majandamise Keskusele ning tollastele Järva-Jaani, Koigi, Koeru, Türi, Väätsa ja Paide Vallavalitsusele ning Paide Linnavalitsusele teade määruse eelnõu avalikustamise, sh avaliku väljapaneku ja avaliku arutelu kohta. Kirjas paluti esitada parandusettepanekud ja vastuväited määruse eelnõu kohta. Kirjad sisaldasid teadet, et kui vastuväiteid ega parandusettepanekuid kirjas nimetatud tähtjaks ei esitata, arvestatakse, et menetlusosalistel vastuväited puuduvad. Lisaks tehti kirjas ettepanek arutada asja ilma avaliku aruteluta. Avalikku arutelu ei toimunud, sest soovi selle korraldamiseks ei esitatud. Menetlusosalistelt avaliku väljapaneku käigus määruse eelnõu kohta parandusettepanekuid ja vastuväiteid ei laekunud.

Avaliku väljapaneku toimumise ajal laekusid menetlejale Määru hoiualal paiknevate niiduelupaigatüüpide uued inventuuri andmed. Keskkonnaamet muutis vastavalt inventuuri tulemustele Määru hoiuala kaitse-eesmärke pärast avalikku väljapanekut ning teavitas kaitse-eesmärkide muutmisest maaomanikku kirja teel.

4. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõu koostamisel on arvestatud EÜ nõukogu direktiiviga 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitse kohta (EÜT L 206, 22.07.1992, lk 7–50).

EÜ nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ ehk loodusdirektiivi artikli 2 lõike 1 kohaselt on nimetatud direktiivi eesmärk looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitsmisega kaasa aidata bioloogilise mitmekesisuse säilimisele EL liikmesriikide territooriumil. Loodusdirektiivi artikli 3 lõigete 1 ja 2 kohaselt loodi Euroopa ökoloogiline võrgustik Natura 2000, mille loomisse annab oma panuse iga liikmesriik võrdeliselt sellega, millisel määral leidub tema territooriumil loodusdirektiivis nimetatud looduslikke elupaigatüüpe ja liikide elupaiku. Vastavalt Vabariigi Valitsuse 5. augusti 2004. a korralduse nr 615 „Euroopa Komisjonile esitatav Natura 2000 võrgustiku alade nimekiri” lisa 1 punkti 2 alapunktile 53 on Natura 2000 võrgustiku loodusalaks esitatud Jalgsema loodusala, mis hõlmab Jalgsema hoiuala, vastavalt alapunktile 245 on Natura 2000 võrgustiku loodusalaks esitatud Määru loodusala, mis hõlmab Määru hoiuala, vastavalt alapunktile 321 on Natura 2000 võrgustiku loodusalaks esitatud Preedi jõe loodusala, mis hõlmab Preedi jõe hoiuala, vastavalt

alpunktile 337 on Natura 2000 võrgustiku loodusalaks esitatud Pärnu jõe loodusala, mis hõlmab Pärnu jõe hoiuala, vastavalt alapunktile 443 on Natura 2000 võrgustiku loodusalaks esitatud Tudre loodusala, mis hõlmab Tudre hoiuala, vastavalt alapunktile 454 on Natura 2000 võrgustiku loodusalaks esitatud Türi-Karjaküla loodusala, mis hõlmab Türi-Karjaküla hoiuala ja vastavalt alapunktile 508 on Natura 2000 võrgustiku loodusalaks esitatud Võlingi oja loodusala, mis hõlmab Võlingi oja hoiuala. Seetõttu tuleb hoiualadel tegevuse kavandamisel hinnata selle mõju kaitse-eesmärkidele, arvestades Natura 2000 võrgustiku alade kohta kehtivaid erisusi.

Jalgsema, Määru, Preedi jõe, Pärnu jõe, Tudre ja Võlingi oja loodusala on Natura 2000 võrgustiku alaks kinnitatud Euroopa Komisjoni 12. novembri 2007. a otsusega nr 2008/24/EÜ, millega võeti vastavalt EÜ nõukogu direktiivile 92/43/EMÜ vastu boreaalses biogeograafilises piirkonnas asuvate ühenduse tähtsusega alade esimene ajakohastatud loetelu (teatavaks tehtud numbril K(2007) 5402 all, ELT L 12, 15.01.2008, lk 118–382). Türi-Karjaküla loodusala on Natura 2000 võrgustiku alaks kinnitatud Euroopa Komisjoni 12. detsembri 2008. a otsusega nr 2009/94/EÜ, millega võeti vastavalt EÜ Nõukogu direktiivile 92/43/EMÜ vastu boreaalses biogeograafilises piirkonnas asuvate ühenduse tähtsusega alade teine ajakohastatud loetelu (teatavaks tehtud numbril K(2008) 8046 all, ELT L 43, 13.02.2009, lk 245–392). Viimati ajakohastati boreaalse biogeograafilise piirkonna loodusalade nimekirja Euroopa Komisjoni 26. novembri 2015. a rakendusotsusega (EL) 2015/2371, millega võeti vastu boreaalses biogeograafilises piirkonnas asuvate ühenduse tähtsusega alade loetelu üheksas uuendatud versioon (teatavaks tehtud numbril C(2015) 8214 all, ELT L 338, 23.12.2015, lk 436–676).

Pärast määruse jõustumist tehakse Euroopa Komisjonile ettepanek lisada Jalgsema loodusala eesmärkide hulka elupaigatüübid niiskuslembesed kõrgrohustud (6430) ja lubjarikkal mullal kuivad niidud (6210*, olulised orhideede kasvualad). Tehakse ettepanek eemaldada Jalgsema loodusala eesmärkide hulgast elupaigatüüp liigirikkad niidud lubjavaesel mullal (6270*). Tehakse ettepanek lisada Tudre loodusala eesmärkide hulka elupaigatüübid niiskuslembesed kõrgrohustud (6430) ning aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niidud (6510) ning harivesilik (*Trituruc cristatus*). Tehakse ettepanek lisada Määru loodusala eesmärkide hulka elupaigatüüp lubjarikkal mullal kuivad niidud (6210). Tehakse ettepanek eemaldada Määru loodusala eesmärkide hulgast elupaigatüübid liigirikkad niidud lubjavaesel mullal (6270*) ning aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niidud (6510).

Pärast määruse jõustumist tehakse Euroopa Komisjonile ettepanek viia Jalgsema, Määru, Preedi jõe, Pärnu jõe, Tudre, Türi-Karjaküla ja Võlingi oja loodusala piir vastavusse hoiualade piiriga. Muudatused on minimaalsed ja seotud peamiselt hoiualade piiri põhikaardiga vastavusse viimisega.

Tudre loodusala osakaal väheneb Kooli (31401:001:0490) maaüksusel. Jalgsema loodusala osakaal väheneb Allika-Jüri (25702:001:0077) maaüksusel.

5. Määruse mõju ja rakendamiseks vajalikud kulutused

Määruse mõju on positiivne loodus- ja elukeskkonnale, aidates looduskeskkonna säilitamisega kaasa inimeste põhivajaduste ja elukvaliteedi tagamisele. Määruse kaitse-eesmärkide täiendamine aitab kaasa väärtuslike niiduelupaigatüüpide ja harivesiliku elupaikade säilitamisele ja nende soodsa seisundi saavutamisele.

Määruse muutmine aitab kaasa rahvusvaheliste kohustuste täitmisele, seega on mõju välissuhetele positiivne. Looduse mitmekesisuse ehk elurikkuse säilitamise ja suurendamise vajaduse sätestavad nii strateegia Euroopa 2020 kui ka tegevuskava Ressursitõhus Euroopa. Sellest tulenevalt on elurikkuse vähenemise peatamiseks ja taastamiseks kinnitatud EL elurikkuse strateegia aastani 2020 (KOM(2011)2441), mis seab liikmesriigile konkreetsed ja mõõdetavad eesmärgid elurikkuse (liikide ja elupaikade seisundi) parandamiseks aastaks 2020. Kinnitav õigusakt toetab otseselt nende eesmärkide saavutamist.

Järva maakonna hoiualad on riikliku kaitse alla võetud juba 2005. aastal, mistõttu puudub määruse jõustumisel oluline mõju sotsiaalvaldkonnale, riiklikule julgeolekule, majandusele, regionaalarengule ning riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse korraldusele.

Planeeringud tuleb kooskõlla viia kehtestatud õigusaktidega. Seega mõjutab määruse kehtestamine ka kehtestatud planeeringuid. Teadaolevalt vastuolusid kehtivate planeeringutega ei ole, mistõttu oluline mõju selles küsimuses puudub. Eelnõu avalikustamise käigus saadeti kohalikele omavalitsustele ja maaomanikele arvamuse avaldamiseks eelnõu materjalid. Selle käigus ei esitatud vastuväiteid, et määruse jõustumine takistaks kehtivate planeeringute teostamist. Looduskaitseaduse § 9 lõike 7¹ punktide 3 ja 4 järgi on avalikustamise üks eesmärk saada menetlusosalistelt neile teadaolevaid andmeid, mis on seotud eelnõuga.

Vastavalt maamaksuseaduse §-le 4 kaasneb määruse jõustumisega kohaliku omavalitsuse maamaksutulude mõningane vähenemine. Maamaksuseaduse § 4 lõike 3 kohaselt hakkab maamaksusoodustus kehtima kaitse-eeskirja jõustumisele järgneva aasta 1. jaanuaril. Maamaksuseaduse § 4 lõike 2 kohaselt makstakse hoiualade maalt maamaksu 50% maamaksumäärast. Kuna suurema osa hoiualade pindala väheneb (summaarselt väheneb hoiualade pindala 3,7 ha) või jääb samaks, siis kokkuvõttes omavalitsustes hoiualade piiride korrigeerimise tõttu maamaksutulud ei vähene.

Vastavalt looduskaitseaduse §-le 20 võib riik kokkuleppel kinnisasja omanikuga omandada kinnisasja, mille sihtotstarbelist kasutamist ala kaitsekord oluliselt piirab, kinnisasja väärtusele vastava tasu eest. Täiendavaid maa omandamise kulusid riigieelarvesse ei teki.

Hoiualade poollooduslike koosluste hooldamisega seoses ei kaasne riigile määruse kehtestamisega lisakulusid, kuna hooldatava ala maht võrreldes varasemaga ei suurene. Samuti ei lisandu hoiualade koosseisu Natura 2000 alal asuvat toetuskõlblikku erametsamaad.

Määruse jõustumine ei too kaasa uute organisatsioonide moodustamist.

6. Määruse jõustumine

Määrus jõustub kümnendal päeval pärast Riigi Teatajas avaldamist.

7. Vaidlustamine

Määruse üldkorraldusele ehk haldusakti tunnustele vastavat osa on võimalik vaidlustada, esitades halduskohtumenetluse seadustikus sätestatud korras kaebuse halduskohtusse. Määruses on üldkorralduse regulatsioon suunatud asja (kinnistu) avalik-õigusliku seisundi muutmisele, hõlmates eelkõige asja kasutamist ja käsutamist reguleerivaid sätteid. Üldkorralduse tunnustele vastavad määruses need sätted, millest tulenevad kinnisasja omanikule või valdajale õigused ja kohustused, mis on konkreetse kinnisasjaga tihedalt seotud

ning puudutavad kinnisasja kasutamist või käsutamist. Halduskohtumenetluse seadustiku § 46 lõike 1 kohaselt võib tühistamiskaebuse esitada 30 päeva jooksul kaebajale haldusakti teatavaks tegemisest arvates ja sama paragrahvi lõike 5 kohaselt kaebuse haldusakti õigusvastasuse kindlakstegemiseks kolme aasta jooksul haldusakti andmisest arvates.

8. Eelnõu kooskõlastamine

Eelnõu on kooskõlastatud teiste ministeeriumitega eelnõude infosüsteemi EIS kaudu. Ministeeriumid kooskõlastasid eelnõu vaikimisi. Vabariigi Valitsuse reglemendi § 7 lõike 4 kohaselt, kui kooskõlastaja ei ole sama paragrahvi lõigetes 1–3 sätestatud tähtaja jooksul eelnõu kooskõlastanud või jätnud seda põhjendatult kooskõlastamata, loetakse eelnõu kooskõlastatuks.